Emlékezés Lajtos Istvánra

A MAKÓI vörös védőrség parancsnokának neve a róla elnevezett védő őrséggel együtt került be városunk történetébe. Születésének 90. évfordulója nemcsak tisztelgés a mozgalom és kiemelkedő harcosai előtt, hanem alkalom is arra, hogy megismerkedjünk a magyar kommunista mozgalom első helyi nemzedékének életével és harcaival.

Közülük való volt *Lajtos* István, akinek életútja szorosan összefonódott a munkásmozgalommal, a proletárhatalom megteremtésével. Kiemelkedő részese volt a páratlanul dinamikus makói eseménysorozatnak: a kommunista csoport megalakításának és a kommunista irányítású fegyveres védőrség megszervezésének, amelynek parancsnoka volt. Ez a védőrség, amellyel neve összeforrott, fontos szerepet töltött be *Makón*. Sajnálatos, hogy azon a tragikus napon, amelyen *Vásárhelyi Kálmánt* a gazdag parasztok meggyilkolták, a védőrség nem tartózkodott a városban, mert a megye távoli területein látott el közbiztonsági feladatokat. Ezt *Lajtos* István árulásnak fogta fel, és élete végéig így emlegette. A különítmény a város elhagyása után folyamatosan részt vett a *Tanácsköztársaság* általános hadműveleteiben, mint a 46. gyalogezred 3. zászlóaljának 2. százada. *Salgótarján* térségében, *Kisterenye*, *Losonc*, *Aranyida*, *Bártfa* és *Kassa* körüli harcokban tüntette ki magát a makói vörösőrség. A kassai bevonuláskor már legenda övezte a *Lajtos-századot*. *Szamuely* Tibor hadparancsban adta közre a század elismerését. *Kiss* Ernő, a század ma is élő egykori harcosa emlékszik, hogy akkor már Sven *Hedin*, a híres utazó is hallotta a makói harcosok hírét, és külön üdvözletét küldte tőle a derék és bátor makóiaknak. A század képviseletében küldöttség vett részt a szlovák kormány ünnepélyes megalakításán. Tetteik, áldozataik időben már távol vannak tőlünk, mégis harcaik értelme a ma élő generációk előtt válhatott csak igazán világossá.

Lajtos István *Földeák* szülötte, a *Csiri Lajtosok* famíliájából való, akik uradalmi cselédek voltak a *Návayaknál* egészen attól kezdődően, amikor az uraság Hont és Nógrád megyéből telepített ide jobbágyokat *Mária* Terézia engedélyével. Fiatal éveit is az uraságnál töltötte. A 6 elemi elvégzése után Lajos nagybátyjától gépészetet tanult. Csakhamar otthagyta az uradalmat, mert kevésnek találta a bért, meg aztán nem jó szemmel néztek rá; szabad időben az istállók előtt pihenő cselédeknek újságot olvasott. 1910-ben elszegődött *Mezőhegyesre* gépész kovácsnak. Nyalka legény volt, nagy magyaros bajusszal. Bejárt *Makóra*, ahol szívesen látott vendég volt. Megismerkedik későbbi feleségével, aki abban az időben *Meskó* Sándor nyugalmazott főispánnál cselédlány volt. Katonaéveit *Szegeden* tölti a 3-as huszároknál. 1914-ben veszi feleségül *Szabó* Rozáliát, aki továbbra is *Meskóéknál* marad munkában. A fiatal férj a jobb kereset reményében *Aradon* lesz munkás a vasiparban. Sokat tanult az ottani szervezett dolgozóktól. Valószínű, hogy erre alapozta kijelentését, amikor *Makóra* hazatérve mondta: *„Én már nevelt szocialista vagyok."* A makói munkások befogadták, megörültek, hogy olyan ember jött közéjük, akinek már van tapasztalata sztrájkok és tüntetések szervezésében is. Tőle tudhatták meg, hogyan szervezték meg *Aradon* a különféle tiltakozásokat, tüntetéseket. Ennek mintájára kezdődött el a szervezkedés *Makón* is. A makói munkások *Lajtos* Istvánt igazi szocialistának tartották. Ezért választották meg a vörös védőrség parancsnokának, amelynek 230 harcosa volt. Ezért bízták meg a makói *Vörös Újság* kidásával is. Régen tudták róla, hogy jól ért a gépekhez és a fegyverekhez. A háborúban géppuskás volt. Ez idő tájt feleségével *Meskóéknál* laktak (ma *Dózsa György* utca 20. számú házban). Nevelték *László* nevű fiukat.

A PROLETÁRDIKTATÚRA kikiáltása után a házigazda átengedte nekik a két szobából álló vendéglakást. Ez a lehetőség azonban csak 1919. április 27-ig állhatott fenn, amikor a szerb és francia csapatok bevonultak Makóra. A tanácshatalom szerveit pedig evakuálták. A védőrség elhagyta a várost, megkezdődött a bosszú időszaka. *Lajtosnét* is fiával együtt elüldözték a városból. *Lajtos* István egysége élén az észak-magyarországi harcokban küzdött.

A szomorú befejezés után a makói védőrség tagjai jórészt román fogságba estek, mások bújkáltak az országban. Nehéz napok — börtön, kínzások — vártak rájuk. Országos körözés — vadászat — volt ellenük.

Egy év múltán *Lajtos* váratlanul megjelent *Nagylakon* régi munkatársánál, *Galgóczi* Bélánál; tájékozódott az itthoni helyzetről, ruhát, élelmet és pénzt szerzett. Barátja *Bessenyei* névre kiállított hamis igazolványt adott neki. Így jutott fel *Nógrád megyébe*, *Horpácsra*, ahonnan *Balassagyarmatra*, a kórházba járt be, gépészként dolgozni. Felesége 1920-ban a gyerekekkel együtt utánament. A találkozás után néhány hónap múlva átszöktek *Csehszlovákiába*. *Lajtos* István ismét mint gépész talált munkát. *Losoncon* telepedtek le. A munkásmozgalomban továbbra is aktívan dolgozott egészen 1930. július 18-án, baleset miatt bekövetkezett haláláig. Temetésén a helyi munkásság, a losonci polgárság, az ábelfalusi és a vilkei parasztok nagy számban vettek tőle búcsút. Az apa nélkül maradt kis család 1934-ben visszatért *Magyarországra*. *Lajtos* István egész életével igazolta, hogy az eszméhez mindvégig hű maradt.

LAJTOS ISTVÁNRA emlékezve ma egykori harcostársai az utókor tisztelete jeléül megkoszorúzzák a *Korona-szálló* falán elhelyezett emléktáblát.

Fodor László

Pártmunkás kitüntetése

Az Elnöki Tanács Győri Imrének, az MSZMP VIII. kerületi bizottsága marxizmus—leninizmus esti egyetem tagozatvezetőjének több évtizedes pártmunkája elismeréséül, nyugállományba vonulása alkalmából a Munka Érdemrend arany fokozata kitüntetést adományozta.

A kitüntetést *Molnár Endre*, a budapesti pártbizottság titkára csütörtökön, tegnap adta át.

(MTI)

Bulgáriába utazott a szegedi opera

Tegnap, csütörtökön bulgáriai vendégszereplésre utazott a szegedi operatársulat. A tíznapos turnéra 185-en keltek útra, szólóénekesek, kórus, műszakiak, s velük tart a szimfonikus zenekar is. Az Interkoncert szervezésében képviselik hazánkat a várnai fesztiválon, s föllépnek Burgaszban is. Mindkét városban bemutatják *Verdi Falstaffját*, *Johannáját* és *Donizetti* művét, az *Anna Bolenát*.

Június 22-én érkeznek haza, s éppen szusszánásnyi idejük marad. Másnap ugyanis útra kelnek megint: irány Szombathely. A vasi székhelyen hagyományosan évente tart előadásokat a szegedi színház a szezon érdekesebb produkcióival. Június 24—30. között eljátsszák a *Házmestersiratót*, *Mozart* operáját, a *Szöktetés a szerájból*, *Erkel Bánk bánját* és *a Bajadért* — vagyis Szombathelyen az operatársulat mellett fölvonul a szegedi próza és az operett is. Érdekes színfoltnak ígérkezik a június 27-i kívánsághangverseny: minthogy az idei „szombathelyi táj" jubileumi, immár a tizedik, a helyi nézők kérésére opera- és operettrészleteket mutatnak be.

Tanári fusi

Annyira tanári, hogy tanítani lehetne. Az indító okot fölösleges lenne, azt úgyis tudjuk, más-más változatban elő-előfordul elég sokszor.

Új tanterv szerint tanulják a fizikát az általános iskolában. Aki a régit tanulta, az is tudja, *kellékes* tantárgy ez a javából. Jó beszélőkével el lehetne mondani, és el is lehetne hitetni a gyerekekkel, ha megdörzsölném ezt a rudat (ha lenne olyan rúd), és oda tartanám (ha lenne hová tartani), akkor ezt meg ezt láthatnánk, tehát — és jöhetne a megfogalmazott fizikai törvény. A baj csak az, hogy egyik gyerek így képzelné el, a másik úgy, legföljebb abban egyeznének, hogy egyformán hamar felejtené el mindenki. Tanárok körében nem újság — hasonlattal talán jobban érthető —, ha *gyorsvonati sebességgel* jönnek az új tantervek, *kézihajtánnyal* döcög utánuk a kellék. Az iskola az életnek tanít, sőt az élet is tanítja az iskolát, mégis jó, hogy a tanár nem tesz úgy, mint az élet más ágabogában néha cselekszenek. Kimondhatná, azért nem tudom bemutatni a kísérletet, mert nincs mivel. A mostani gyerek pedig leírhatná tizenöt év múlva: kérem tisztelettel az életet, vegye figyelembe, olyankor jártam én iskolába, amikor kitűnő tanterv volt, de eszköz hozzá semmilyen. Világos, hogy ide nem juthat az az iskola, amelyik egyébként korszerűnek mondja magát.

*

Az történt, hogy a szegedi főiskola néhány tanára dicséretes igyekezettel megtervezte az új tantervhez az új eszközöket. Amikor Orbán Dénes meglátta őket, azt gondolta, ilyet ő is tud csinálni. Órák után lement a röszkei iskola műhelyébe, fúrt, faragott, reszelt és ragasztott, aztán kipróbálta, mi lett belőle. Azért mondom ezt fusimunkának, mert egyik szemmel nézve mindennek mondható ez, csak munkaköri kötelességnek nem. A jambusokat se saját versén szokta bemutatni a magyartanár, akkor se, ha egyetlen verslába se sánta, azt se lehet előírni a másiknak, barkácsoljon magának elektroszkópot.

Legszívesebben rugós puskának mondanám azt a szerkezetet, amivel az erő, a tömeg vagy a lendület körmönfont fogalmait lehet igen egyszerűen szemléltetni. Kell hozzá egy darab cső műanyagból, egy hosszú nyakú dugó fából, és egy rugó — ablakbéli rolettából. A rolót először el kell rontani, a rugóját ki kell szerelni, meg kell jól nyújtani, és darabokra vágni, de még előbb be kell valahonnan szerezni! Az elektroszkóphoz zabszalma kell. Kiszomboron termett az, amelyik legjobb. Ezt is el kell szépen vágni, hogy be ne lapuljon, addig kell bökdni tűvel, amíg meg nem találódik a súlypontja — érdemes előtte celuxszal körberagasztani, hogy be ne hasadjon akkor se, ha nem szereti a bökdösést —, aztán állványkát kell görbíteni alumíniumból, finom munkával ki kell reszelgetni annak a közepét, kalapot is kell tenni a fejére, olyan formájút, mint a régi vekker csöngője, utána összerakni már igen könnyű.

*

Másféle mezőket ismerő fejeknek azt is magyarázhatnánk jó sokáig, milyen az elektromos mező, de ha megmutatjuk, igen egyszerű minden. Ragasszunk egy kis tálacskát plexiből, alkalmazzunk hozzá valahogy két fémlemezt, öntsünk a tálacskába olajat, szórjunk bele búzadarát, most dörzsöljük meg a rudat, föltöltjük a szerkezetet elektromossággal, és írásvetítővel azonnal belesugározható minden fejbe, hogy az erővonalak valóságosan létező valamik. A másik szerkezet legalább ilyen egyszerű, bicikliküllőből való. A küllő anyacsavarjából szálon lógó kis harang lesz, és azonnal kongat, ha két lemezét föltöltjük dörzsölési elektromossággal. Könnyű belátni, hogy a töltés rángatja a harangot, tehát munkát végez.

Eddig tart az első fölvonás. Ha mindez, és még néhány más készen van, örülhetnek a röszkei diákok tanárostul együtt. Azt is tudnunk kell azonban, hogy új tantervvel nemcsak Röszkén tanítanak, meg azt is, hogy több a tanárnő, mint a tanár. Nem biztos, hogy mindenki tudna ilyet barkácsolni, pedig tanítania mindnek muszáj. Szakfelügyelő is Orbán Dénes, arra gondol tehát, a körzetéhez tartozó minden iskolába készít szemléltetőeszközöket. Ha viszont tud csinálni kisebb sorozatot, jó lenne a többi tanárnak is. Hány iskola is van a megyében? Hát Szegeden? Ehhez viszont annyit kell hajlítgatni, reszelgetni, nyugdíjig se lenne készen vele.

Ha elakad az ember, mentő gondolata legyen legalább. Itt az igazgató, ő is segíthet. Nem reszelni, hanem kapcsolatokat keresni. Szívesen jön egy-egy brigád, ha segítséget kér az iskola, most olyasmit kértek, ami a szakmájukba vág. A Nívó Szövetkezet fatalpakat gyártott, a Tömegcikk Szövetkezet a fémeket hajlítgatta és présgépeivel lyukasztgatta, esztergált az autójavító vállalat brigádja, banánhüvelyt szegecseltek az Ikarus-béliek, és beszállt a játékba a Kossuth Tsz is. Így már könnyű, mondhatnánk, ha nem tudnánk, hogy közben is teremnek akadályok. Egyik fajta csavarért például Debrecenbe kellett elmenni.

*

Száz szónak is egy a vége, elkészült 240 elektroszkóp, és fajtánként 120—120 a többi szemléltetőeszközből. Tanári garancia van rá, hogy mind működik.

Sok jelentést lehetett volna írni arról, miért nem lehet rendesen tanítani a fizikát, álljon helyettük ez a cikk, elmondva, hogy lehet, ha van egy tanár, aki a többinek is segít. Ő maga is kérne segítséget, sokféle olyan csavar kellene, ami elüt a mostani szabványtól. Ha például kaphatna egy olyan dugdosós telefonközpontot, amit leszereltek valahonnan, és darabokra szedhetné, ezer kis alkatrészt találna benne későbbi kísérletekhez. Cserébe olyan diákokat ajánl, akik kicsi korukban jól megtanulták a fizikát.

Horváth Dezső

A környezet és védelme

Országos tapasztalatcsere Szegeden

A Csongrád megyei környezet- és természetvédelmi napok alkalmából tegnap, csütörtökön tartották Szegeden, a megyei tanács épületében *az MTESZ területi szervezete környezetvédelmi bizottságának országos tapasztalatcseréjét*. A rendezvényen jelen volt *Papdi József*, a Csongrád megyei pártbizottság osztályvezetője, *Berta István*, a városi pártbizottság titkára, *dr. Jéki László*, az MTESZ főtitkárhelyettese és *dr. Kovács Kálmán* egyetemi tanár, az MTESZ megyei szervezetének elnöke is.

Az országos tapasztalatcsere résztvevőit *dr. Petrik István*, a Csongrád megyei tanács vb elnökhelyettese, a megyei környezet- és természetvédelmi bizottság elnöke üdvözölte és mondott elnöki megnyitót. A környezetvédelmi világnapról *Molnár Sándor*, a Hazafias Népfront megyei bizottságának titkára tartott előadást. A többi között szólt arról, hogy hazánkban egységes környezetvédelmi törvény született. *Már az MSZMP XI. kongresszusa kimondta: létrehozzuk a környezetvédelem olyan rendszerét, amely nemcsak a károsodásoknak állja útját, hanem a fejlődést is biztosítja.* Ezt követte 1976-ban az emberi környezet védelméről szóló 1976. évi II. *törvény* megalkotása. Paragrafusai minden olyan tevékenységet megtiltanak, amelyek a védelem alatt álló környezetet szennyezik. Meggátol a törvény minden olyan tettet, amely alapvető életkörülményeinket rontja. Kijelöli a jövő tennivalóit is, megszabja, miként lehet elkerülni ezeket az ártalmakat.

Az MSZMP XII. kongresszusának beszámolója és határozata a továbbfejlesztést irányozta elő. A különféle társadalmi szervek — köztük a népfront is — *együttműködésre* határozták el magukat, így egységes akcióprogram született. Megyénkben negyedik alkalommal emlékeznek meg a környezetvédelmi világnapról, mindannyiszor a *legaktuálisabb* kérdéseket állítva a rendezvények középpontjába. Ez a nap alkalmas arra is, hogy valamennyi intézmény és szervezet képviselői, akik tehetnek valamit környezetünk tisztaságáért, egy asztal köré ülnek, hogy megbeszéljék közös feladataikat.

Az MTESZ környezetvédelemmel kapcsolatos teendőiről, a nemzetközi, a hazai fejlődés irányáról *dr. Madas András*, az MTESZ környezetvédelmi bizottságának elnöke tartott előadást.

A délelőtti program *kitüntetések* átadásával zárult. Molnár Sándor, a Hazafias Népfront Országos Tanácsa Kiváló Társadalmi Munkáért plakettjét és oklevelét adta át az OKTH levegőtisztaság-védelmi intézet szegedi állomása kollektívájának és a röszkei általános iskola úttörőcsapata környezetvédelmi szakkörének.

Délután a Technika Házában folytatódott a tapasztalatcsere. Az MTSZ területi szervezeteinek környezetvédelmi tevékenységéről *Szépfalusi József*, az MTESZ megyei szervezete környezetvédelmi bizottságának titkára tartott tájékoztatót. A résztvevők végül megtekintették a tiszai partfürdőt.

Pamutruházati cikkek

Egymilliárd forintot meghaladó árbevétele lesz az idén a Magyaróvári Kötöttárugyárnak, ahol női, férfi-, gyermekalsó-, felsőkötöttárut készítenek. A gyár rugalmasan követi a divatot. Bizonyítja ezt a mintegy ötszáz modell, amiből az idén több mint tizenhétmillió darab alsó- és felsőruházati termék készül. (MTI)

Jól halad az M1-es főút felújítása

Nyújtott műszakban dolgoznak

Az utóbbi hetek sok esőzése ellenére a terveknek megfelelően halad az M1-es főút 13—26 kilométer közötti szakaszán az útfelület felújítása. A Betonútépítő Vállalat brigádjai május 12-én kezdték a munkát, melynek méreteire jellemző, hogy másfél hónap alatt több mint 25 ezer tonna aszfaltot kell beépíteniük a burkolatba. Az építkezés idejére a forgalmat a főúttal párhuzamos alsóbbrendű útra terelték.

A felújítást órára kidolgozott feszített program alapján végzik az építők. Az útszakaszt az autópályákon már jól bevált, érdesített homokaszfalttal vonják be. Ahhoz, hogy a vállaltaknak megfelelően, június végére végezzenek a feladattal, a brigádok nyújtott műszakban, naponta 12 órát dolgoznak, sőt; egy-egy munkacsoport hét végén sem pihen. A bicskei aszfaltkeverő-telep pedig megállás nélkül ontja az anyagot, mert csak így biztosítható, hogy naponta 900 tonna aszfaltot terítsenek az útra. A munka 80 százalékával már elkészültek, és ha az időjárás nem szól közbe, az eredeti terv szerint, június utolsó napjaiban ismét megindulhat a forgalom a lezárt szakaszon. (MTI)